

SAXAT FRÅN BRÄNNÖ VÄRDSHUS HEMSIDA: OM BRÄNNÖ

SKÄRGÅRDEN

Göteborgs södra skärgård – liksom hela kuststräckan i väster – tillhörde danerna. Under vikingatiden kom gränsen att gå mellan norska och danska kungars intresseområden vid Göta Älvs utlopp. Elfarssyssel – älvens land – omfattade skärgården upp till Orust och Tjörn och var av vitalt intresse för dessa kungar och de svenska stormännen. Många geografiska namn minner om denna tid, som bl.a. Danafjord (fjorden innanför Vinga) och Danholmen, numera kallad Danmark Lilla (i folkmun Danska liljan), en holme i Danafjorden strax utanför Brännö. Först i mitten av 1200-talet fick västgötarna tillgång till Västerhavet genom en smal korridor då Brännö-öarna och Älvaskären blev svenska. Just Danaholmen kom att bli gränspunkten och blev skiftad i tre lotter, en till vardera kung av Norge, Sverige och Danmark. De äldsta tecken på bosättning i Skärgården härrör från äldre bronsåldern, dvs för nästan 4 000 år sedan.

Genom sitt strategiska läge blev Brännö en betydelsefull marknads- och tingsplats liksom mötesplats för kungar, stormän och framförallt handelsmän. Sunden mellan Brännö, Asperö och Rivö hade på den tiden ett vattendjup på drygt 2 meter, vilket gjorde området till den sydligaste mest skyddade hamnen efter kusten, som kunde tillåta att flera fartyg samtidigt ankrade och inte minst seglas ut och in i alla vindar. I de isländska sagorna berättas om hur den irländska kungadottern Melkorka såldes som träl för tre marker silver till den isländske hövdingen Hoskuld Dalakollson på Brännö marknad på 900-talet. De fick senare en son, Olov, som kom att få känningsnamnet Påfågeln p.g.a sin "härliga gestalt". Alf Henriksson berättar: "det hotande kriget mellan norrmän och danskar avstyrs genom förståndiga stormän år 1076 när de unga kungarna - Hardeknud knappt ardeton år gammal, Magnus bara tolv redan står sida vid sida om riksgränsen i Göta Älv med var sin armé. De sammanförs på Brännö och får svära varandra vänskap...."

I de återkommande striderna mellan danskar och svenskar om kontrollen av Göteborg och därmed handel till och från Sverige blev skärgården hårt ansatt genom krig och örlog. Älvsborgs Fäste fick lösas ut två gånger -Älvsborgs Lösen. År 1676 skövlade och brände danskarna alla hus på Brännö och tog all gröda. Efter de stora ofredens år återupptog man tinget på Brännö 1680.

Öborna på Brännö hade rätt att utnyttja närliggande öar, som Känsö och Galterö, för bränntorv, höskörd, bete och jakt.

Långt innan tillförlitliga sjökort och farledsmarkeringar fanns kom Brännöborna huvudsysselsättning att bli ledsagare, styrmän eller "kände män", som lotsarna då kallades. Brännö Lotsutkik uppfördes på öns högsta punkt. Konkurrens om lotsning kom dock från Vrångö, Hönö och Rörö. Den som först siktade ett fartyg som begärde lots och nådde fram till det fick lotsning och därmed förtjänsten. Övriga fick återvända med ett oförrättat arbete.

Detta medförde att Brännölotsarna inrättade en lotsuppassningsplats med utkik över Vinga för att få bättre utkik över havet. Så småningom samordnades alla lotsstationer till Vinga. Lotsarna bodde dock kvar på sina egna öar. Vid sidan om det osäkra yrket drygade de ut sina inkomster med jordbruk, husbehovsfiske och jakt. Brännös strategiska läge, vid farlederna till Göteborg och ankarplatserna på Rivöfjorden, gjorde att en tullstation placerades på ön. Många öbor fick då sin försörjning som kustbevakare eller kustroddare. Förutom dessa yrken tog man tjänst som matriser och befäl på Kungens Kapare, Ostindiska Companiets fartyg, eller de framväxande rederierna. En del emigrerade till Amerika. En av de gamla lotskuttrarna, Delagoa, kan man se på några foton på Vårdshuset.

BRÄNNÖ GÄRDE

Gärdet är måhända den gamla tings- och mötesplatsen och är ett av de få sista sammanhängande bygårderna som vårdas och hålls öppet med hjälp av ett hundratal får. Under senvåren kryllar det av lamm

Gamla delen av Brännö Vårdshus byggdes år 1900 av mästerlotsen Otto Granström och hans Josefina. Huset är troligen tillverkat i Skeppslanda socken som så många andra hus på Brännö vid den tiden. Huset byggdes upp, besiktigades, monterades ned och flottades på Grönån och Göta Älv ner till Göteborg och drogs sedan med bogserbåt till Husvik på Brännö. Som alla lotsar Otto och Josefina ett litet jordbruk med ko, gris och får kompletterat med fiske. De uppfostrade fyra barn; Gurli, (sömmerska), Harald (sjöman), Algot (mästerlots) och Gustaf (sjökapten i Svenska Lloyd).

Fjärde generationen Granström driver verksamheten i dag.

Den nya delen med bageri och kök blev färdigställt till Pingsten 1995.

En fristående restaurangdel utrustad för konferenser och med scen för musikframträdande invigdes hösten 2007

OM BRÄNNÖ I VISAN

Brännös mest kända person är Lasse Dahlqvist (1910-1979). Han tillbringade redan som barnsben somrarna på Brännö, där hans morfar var lotsålderman. Som befälslev på Beatrice, en av världens sista stora järnseglare, började han sin framgångsrika bana som kompositör och textförfattare. Han producerade över 700 visor. Bland de mest omtyckta är "Dans på Brännö Brygga" och "Morfar har berättat". Lasse ligger begravd på Brännö Kyrkogård.

Den 28:e juni 1997, lagom till Lasse Dahlqvist-sällskapets 10-års jubileum invigdes Lasse Dahlqvist-rummet på Vårdshuset med alster från Lasses rika produktion som kompositör och textförfattare. En bronsrelief av Lasse skapad av Brännökonstnären Bertil Lengstrand invigdes den 13:e juni 1999 på en klippa nära Husviks trafikbrygga.

Ytterligare ett konstverk av Bertil Lengstrand, en Vinga-lotsbåt, finns på Vårdshuset och avtäcktes 1 maj 2001.

LASSE DAHLQVIST-DAGEN

I samarbete med Lasse Dahlqvist-sällskapet anordnas årligen, första söndagen i augusti, Lasse Dahlqvist-dagen med underhållning, allsång och gästartister. Inspiration till menyn är hämtad från havet och från kaféet kan man avnjuta Lasse Dahlqvist-bakelser.